

Sprawozdanie z VI Dorocznej Konferencji Poznańskiego Centrum Praw Człowieka INP PAN nt. „20 lat ochrony praw obywateli i obywateli Unii Europejskiej: osiągnięcia i wyzwania na przyszłość”, Poznań, 23 października 2013 r.

Z okazji dwudziestolecia wprowadzenia instytucji obywatelstwa Unii Europejskiej (UE) rok 2013 został oficjalnie ogłoszony Europejskim Rokiem Obywateli. W zorganizowane z tej okazji wydarzenia wpisała się VI Doroczna Konferencja Poznańskiego Centrum Praw Człowieka INP PAN „20 lat ochrony praw obywateli i obywateli Unii Europejskiej: osiągnięcia i wyzwania na przyszłość”, która odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji UAM w Poznaniu. Przedstawiciele środowiska naukowego, administracji rządowej oraz organizacji pozarządowych spotkali się, by dyskutować nad dotychczasowymi osiągnięciami i istniejącymi wciąż wyzwaniami związanymi z funkcjonowaniem instytucji obywatelstwa UE. Konferencję współorganizowali: Zakład Praw Człowieka Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, Katedra Prawa Konstytucyjnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Katedra Polskiego Prawa Publicznego, Prawa Europejskiego oraz Gospodarczego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą oraz Fundacja Konrada Adenauera w Polsce. Patronat nad konferencją objęły Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji oraz Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce.

Po otwarciu konferencji przez prof. Romana Wieruszewskiego, Dyrektora Poznańskiego Centrum Praw Człowieka, gości powitali prof. Roman Budzinowski, Dziekan Wydziału Prawa i Administracji UAM, oraz dr Ewa Synowiec, Dyrektor Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej w Polsce. Następnie Cezar Herma, Dyrektor Departamentu Prawa Unii Europejskiej w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, wygłosił wykład otwierający na temat stanowiska Rządu RP w sprawach dotyczących obywatelstwa Unii Europejskiej rozpatrywanych przez Trybunał Sprawiedliwości UE. Cezar Herma przedstawił stanowisko Polski w wybranych skargach do Trybunału Sprawiedliwości UE związanych z prawem przemieszczania się oraz prawem pobytu.

Pierwszy panel został zatytułowany „Obywatele Unii Europejskiej jako *demos*”, a moderował go prof. Mirosław Wyrzykowski. Zainaugurował go prof. Wojciech Sadurski z Uniwersytetu w Sydney oraz Centrum Europejskiego UW, przedstawiając niezwykle interesujący referat na temat legitymacji demokratycznej Unii Europejskiej

w kontekście obywatelstwa europejskiego. Mówca w swoim wystąpieniu uzasadniał, dlaczego uważa za błędne zarówno slogan o deficycie demokracji, jak i opinię, że UE nie musi mieć legitymizacji demokratycznej. Wskazał również na dwa wymiary obywatelstwa UE: polityczno-symboliczny oraz formalno-prawny. Następni referenci omówili petycje do Parlamentu Europejskiego oraz Europejską Inicjatywę Obywatelską – dwa instrumenty, które przysługują obywatelom UE. O petycjach do Parlamentu Europejskiego mówił prof. Bartosz Makowicz z Uniwersytetu Viadrina, który podkreślił, że dzięki nim następuje swoiste wzmocnienie obywatelskiego sprzężenia zwrotnego. Z kolei Europejska Inicjatywa Obywatelska została oceniona przez dr Annę Śledzińską-Simon z Uniwersytetu Wrocławskiego znacznie mniej pozytywnie. Wśród licznych słabości tego instrumentu przemawiająca wymieniła możliwość odmowy wystąpienia z wnioskiem legislacyjnym przez Komisję Europejską, nawet jeśli inicjatywa spełnia wszystkie wymogi formalne. Jako ostatni w trakcie pierwszego panelu głos zabrał Senator RP Józef Pinior, który przedstawił referat nt. *Parlament Europejski jako reprezentacja obywateli UE*. Wskazał on na wzmocnianie roli parlamentu w legitymizacji demokratycznej metodą faktów dokonanych. Ostatnią część swojego wystąpienia poświęcił zbliżającym się wyborom do Parlamentu Europejskiego – w których ruchy antyunijne oraz antyimigranckie mają dużą szansę na poważną poprawę wyniku wyborczego – oraz ich znaczeniu dla UE.

Temat praw obywateli UE został podjęty w drugim panelu, którego moderatorką była prof. Anna Wyrozumska z Uniwersytetu Łódzkiego. Referat dra Adama Bodnara z Uniwersytetu Warszawskiego dotyczył realnego wymiaru korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego w wyborach do Parlamentu Europejskiego oraz lokalnych. Obywatel UE może w tym zakresie napotkać wiele ograniczeń, np. w Polsce prawa wyborcze dla obywateli UE są ograniczone do szczebla gminnego, a ponadto istnieje obowiązek przedstawienia zaświadczenia o posiadaniu prawa głosu ze swojego kraju macierzystego. Mówca wskazał też na potrzebę ratyfikacji przez Polskę Konwencji Rady Europy o uczestnictwie cudzoziemców w życiu publicznym na szczeblu lokalnym z 1992 r. Następnie dr Dorota Pudzianowska z Uniwersytetu Warszawskiego omówiła warunki nabycia i utraty obywatelstwa UE, analizując orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości UE w tym zakresie. Rozważania dotyczyły również tego, czy obywatelstwo UE jest kategorią autonomiczną. Kolejny referat, wygłoszony przez dra Marcina Dąbkowskiego z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, dotyczył członkostwa obywateli UE w partiach politycznych na tle Konstytucji RP. Obywatele UE posiadają prawa wyborcze, lecz nie mogą należeć do partii politycznych, co utrudnia wykonywanie tych praw. Zagadnienie prawa obywateli UE do dostępu do ochrony konsularnej zostało omówione przez dra Filipa Jasińskiego z Ministerstwa Spraw Zagranicznych, który przedstawił problem różnego poziomu ochrony konsularnej zapewnianej przez poszczególne państwa członkowskie UE.

Trzeci panel, moderowany przez prof. Romana Wieruszewskiego, dotyczył zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową. Jako pierwsza głos zabrała dr Aleksandra Gliszczyńska-Grabias z Instytutu Nauk Prawnych PAN, która w referacie nt. *Równość w prawie europejskim a instytucje krajowe* podkreśliła potrzebę wzmocnienia pozycji Rzecznika Praw Obywatelskich pełniącego również rolę organu do spraw równego traktowania w rozumieniu przepisów UE. Kolejne dwa wystąpienia dotyczyły zasady niedyskryminacji ze względu na przynależność państwową

i zostały oparte na analizie wybranych orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości UE. Mgr Anna Czaplińska z Uniwersytetu Łódzkiego przedstawiła rozważania na temat skutków omawianej zasady dla praw i wolności osobistych, a dr Maciej Taborowski z Instytutu Nauk Prawnych PAN dla praw socjalnych i uprawnień majątkowych. Ostatni wykład został wygłoszony przez mgr. Krzysztofa Śmiszka z Polskiego Towarzystwa Prawa Antydyskryminacyjnego i Uniwersytetu Warszawskiego, a dotyczył zakazu dyskryminacji ze względu na przynależność państwową w odniesieniu do dyrektyw antydyskryminacyjnych.

Przedstawione podczas konferencji referaty zawierały gruntowną i nowatorską analizę podejmowanych tematów. Po każdym panelu zadawane były liczne pytania i dochodziło do ożywionych dyskusji, w czasie których głos zabierali akademicy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i praktycy, reprezentujący m.in. Ministerstwo Spraw Zagranicznych i Senat RP. Zdecydowaną wartością dodaną konferencji było właśnie spotkanie i porównanie perspektywy akademickiej, reprezentowanej przez większość panelistów, z perspektywą praktyków.

Grażyna Baranowska